

ЯНКА КУПАЛА

БД 17908

НАД
РАКОЮ
АРЭСАЙ

1925

БА 17908

ЯНКА КУПАЛА

К-99

НА Д РАКОЮ
АРЭСАЙ

Янк. 1994 г. БА 17908

Янк. 1994 г.

ДЗЯРЖАЎНАЕ ВЫДАВЕЦТВА БЕЛАРУСІ
МЕНСК ЛІМ 1983

Рэ ВЭНДЭ
Та ЛАПІДУС
Кар. ВАЛЁВЭ
Кар. бук. Л. К. ЧЫ
Зда ў друкарню г.
П-сана д. друку 5-ч г.

25.04.2009

4974

Упаўн. Ракоўніцбелу №а 541
Заказ № 2984—5000 экз.
Друкарня «Палесдрук»

1. ЗАМЕСТ УСТУПУ

Шмат злажылі казак
І легенд і песень
Людзі пра балота,
Пра сваё Палесьсе.

А ня чуў я песьні
Пра жыцьцё Камуны,
Слаўных камунараў,
З сваёй справы думных.

Як яны аддана
У глухое далі
Для ўсяго Саюзу
Славы прыбаўлялі.

А ня чуў я песьні
І праўдзівых сказаў,
Што і камунаркі
Йшлі змагацца разам.

Як на топкім полі
Ў грамадзе рабочай,
Сіл не шкадавалі
І красы дзявочай.

А ня чуў я песьні
Пра герояў працы,
Змусілі што багну
Сабе пакарацца.

Як супроць ідучы
Цяжкасьцяй трывожных,
Вышлі на шлях роўны,
Вышлі пераможна.

І ня чуў, ня чуў я
Новых гулкіх песень,
Што пяе сягонья
Новае Палесьсе.

2. АБ МІНУЛЫМ

Крумкач глюгу зьвесіў
Над згніўшай калодай...
Прысьніла Палесьсе
Мінулыя годы.

Было тут калісьці—
Багнішчы-балоты,
У дрыгве прэла лісьце,
Асокі, чароты...

Ідзе чалавек там,—
Засмокча смугою,
Са стогнам і крэткам
Загіне з душою.

Зьвер блукае дзікі
Ў пагоды, ў імжакі,
Гусей дзікіх клікі,
Гадзюкі, вужакі...

Мядзьведзь смокча лапу
Ў бярлозе санліва,
Лось высунуў храпу,
Шукае спажывы.

Дзік ходзіць з дзічыхай,
За ім—табун воўчы.
Ўсялякае ліха—
Ўдзень белы і ўночы.

Там-сям човен вузкі,
Нібы дамавіна,
Прасунецца ў грузкіх
Катлінах-багнінах.

Адно з вясной яснай
Палесьсе ускрэсьне,
Спаткае няшчасна
Вясну і прадвесьне.

Свой сьпеў салавейка
Ў гальлі адшчабеча,
Аб шчасьці жалейка
Гаротна ад'енча.

Скукуе зязюля
Адвечнае ку-ку,
Паліча бабуля,
Ці шмат яшчэ мукаў.

А там зноў магілай
Палесьсе замоўкла,
Зноў сьпіць яго сіла
Пад багнай пажоўклай.

А людзі? а людзі?—
Їх мала-нямала,—

Упаўшыя грудзі,
Бяда ўсьлед навалай.

Між топкіх багнішчаў,
На выдмах пяшчаных,
Як на папялішчы,
Рад хат, бы курганаў.

Жывуць людзі ў хатах,
Плятуць сабе лапці,
Каб з торбай у латах
Пайсьці жабраваці.

Пад шум бесканечны
Бярозаў і соснаў,
Сахой недарэчнай
Аруць пясок млосна.

Іх розум балота
Трымае палонна,—
Красуе цямнота,
Растуць забабоны.

Легенды і казкі
Прыгонных законаў
Паўзуць мохам вязкім,
Багуньнем зялёным.

Праз леты і зімы
Паданьне йшло ў векі:
— Паляшукі мы,
А не чалавекі!

3. ЗАШУМЕЛА, ЗАГУЛО...

I

Зашумела, загуло,
Бы зямлятрасеньне,
На палескае сяло
Пайшло утрапеньне.

Люду хмара наапыла,
Покліч птушы ўзьвіўся,
Небам сіняя імгла...
Скуль яны ўзяліся?

Украінцаў тут гурма
Ї старабінцаў нашых
Набрыло, як на кірмаш,
На багнаву пашу.

Безьлік хлопцаў-звадыяк,
Дзядзькаў барадатых,
Пілы вострыя ў руках,
Тапары, лапаты.

Што-та будзе тут цяпер?
„Нічога ня будзе“!—
Хітра думалі ў чацьвер
Палескія людзі.

А ў нядзелю, чуць зара,
Сякеры запелі,
Ад лапат балот кара
Рвецца ў топкім целе.

Шум і гоман навакол,
Як на тым ігрышчы,
А лапаты рэжуць дол,
А сякера сьвішча.

Рыюць людзі топкі торф
У вадзе па пахі,
А у жылах бурліць кроў,—
Багна ім ня ў страхі!

Яны знаюць, што ўжо так
Ня быць, як калісьці,
Што пакінуць яны знак
Вялікай карысьці.

За канавай—як струна
Новая канава,—
Ўсе падобны, як адна,
І зьлева і справа.

Спанаваў зьвярыну страх,
Ад людзей страх гоніць—
Па тарфяньні, па карчах,
За гонямі гоні...

На гектары абнялі
Канавамі нетры,
Далей мераць пачалі
Ўжо на кілёметры.

Магістралі прад табой—
Ня змерыць і вокам,—
Тарфянішча прад сяўбой
Блізкай, недалёкай...

Магістралі, дрэнажы
Шляхі ў багне значаць...
Ой, дарэмна варажыў
Паляшук няўдачу!

Не дабачыў паляшук
З хаты безваконнай
Дзён надходзячых бяз мук,
Бяз трудоў прыгонных.

Раскаваў балота з пут,
З дрыгвы непраходнай
Герачны вольны люд
Працаю свабоднай.

II

І ляжаць канавы.
Тыя магістралі,
Па іх воды рэчкай
Усё далей, далей...

Бягуць да Арэсы
Сярод яшчэ пустак,—
Цаліной балота
Залягае густа.

Магістралі складна
Шлях працерабілі,
А йшчэ шмат работы
Чалавечай сіле,

Каб зрабіць прыгоднай
Глебу ў самым дзеле,
Каб на полі роўным
Трактары запелі,

Каб высокі, буйны
На тарфяньні чыстым
Зашумеў чаротам
Колас залацісты.

Чакае Палесьсе
Людзей сьмелых, жвавых,
Каб прышлі і дружна
Ўзяліся за справу.

Рук яно чакае
Новых, гаспадарчых,
Спаборнікаў стойкіх,
Брыгадаў ударных.

Яны хутка прыдуць,
Вогнішчы разломаць,
Да канца балота
З багны адварожаць.

Бо йдуць чуткі сільна
Па цэлай краіне,
Што адкрыты скарбы
Ў балотнай пустыні.

4. КАМУНА

I

Вясной з'явілася іх сем *)
Сьвет новы будаваць,
А восеняй прышло яшчэ
Іх семдзсят і пяць.

З Самарскае дывізіі
Было найбольш за ўсіх—
Балотных здольных п'янэраў,
Ахвочых, маладых.

Прышлі і фрунзаўцы варочаць
Супольна цаліну,
На дрэмлючых спрадвеку землях
Заводзіць навіну.

Таксама і з Чангарскай
Дывізіі ўдалой

*) 1) Модзін—нязьменны старшыня Камуны ад пачатку яе заснавання (1929 г.) і па с'ягоньяшні дзень, 2) Анісінаў, 3) Восіпаў, 4) Дазілаў, 5) Кавалькоў, 6) Коўрыкаў, 7, Шматаў.

Камуна арганізавалася і папаўняецца з дэмабілізаваных чырвонаармейцаў Беларускай ваеннай акругі, але ёсць і іншыя. Па нацыянальнасці—большасць беларусы. Пералічаныя сем таварышоў фактычна і з'явіліся як-бы заснавальнікамі Камуны.—Я. Х.

Сюды зьявілася іх восем
Наступнаю вясной.

Жаданьне ладзіць новы лад
Сюды ўсіх прывяло,
Надзея, вера ў лепшы час—
Багацьце іх было.

Ня страшны сьмелым ім былі
Сьпякота, халады,
Асеньняя слата, імжа,
Сьнягі, марозы, льды.

А Забалоцьцем той бугор
Зваў паляшук здаўна,
Дзе першы раз нагу сваю
Паставіў камунар.

Балота, забалаць балот,
Як там ні называй,
Але ступіў тут бальшавік—
Ён зьменіць гэты край.

Палаткі, пілы, тапары
Прывалаклі з сабой,
І згодна, як аднэй сям'ёй,
Пашлі ў рашучы бой.

Адны ў дрыгве карчуюць гаць,—
Паўзуць уверх карчы,—
Другія вараць у катлах
Ім скромныя харчы.

А трэція цягаюць лес,
Каб збудаваць барак...
Ў палатцы добра ўлетку жыць,
Але зімой—ня так.

Карчуюць нетру дзень-у-дзень
Удоўж, ушыр, углыб;
Палаткі з імі сьлед—усьлед,—
Другіх няма сяліб.

За крокам крок, за мэтрам мэтр,
За гэктарам гэктар—
Чысьцее поле тарфянішч,
У сонцы ўжо абшар.

II

Кіпіць работа, як нідзе,
Гарыць ажно яна ў руках,
Што знача праца ў грамадзе,
Які палёт, які размах!

Здавалася-б, чаго хацець,—
Працуй ды весела пяі!
Але павук расставіў сець
У камунарскае сям'і.

І пазіраюць а-падылба,
Як-бы тачыў на іх хто нож,
Там-сям прарвецца і кляцьба,
Скрабецца ў сэрцы нейкі смоўж.

Ў Камуне быццам нелады,
Бы менш дабра, а болей зла...
А таго ліха, тэй бяды
Прычына простая была.

З васьмі чангарцаў пяцярых
Няўдалых вышла змагароў:
Яшчэ нявольніцкіх старых
Не пазбыліся ланцугоў.

Камуна ім была ня ўцям,
Трымаліся, як дзікуны;
Палатку й то асобна там
Сабе паставілі яны.

Імкнуцца быць не на віду,
Самі сабой гуляюць, сьпяць,
Ўсю неспакоюць грамаду
Нягодных „камунараў“ пяць.

Работа ў іх курам на сьмех,
Работа іх ідзе за плот,
А як пасееш, так пажнеш,
Такі мець будзеш умалот.

Работа валіцца ім з рук,
Ды йшчэ давай круцель-муцель:
Каб, мабыць, менш было дакук,
Аддзельна ўзялі сабе дзель.

Ды на „дзялянцы“ на „сваёй“,
На месцы топчуцца, як цьмы;

З бязглуздай працаю такой
Не дачакацца вам вясны.

І камунарам іх цярпець
Ня стала болей ужо сілы;
Няхай пустуе лепей клець,
Чымся заводзіць у ёй пыл.

Хвалюецца люд малады,
Склікае сход аднаго дня.
На сход прышоў, як заўсёды,
Таварыш Модзін—старшыня.

І слова ўзяў, і кажа так:
— Тут ня прыстанішча у нас
Для гультаёў і для гуляк,
А мейсца для працоўных мас.

Мо' й смачны хлеб вам дармавы,—
Малая-ж гэтакім цана!
Камуне не патрэбны вы,
Бяз вас абойдзецца яна.

Адзін з пяцёх.

Ды як-жа так?
Працуй, працуй,
Адно багно,
Ў дрыгве начуй.

Ні табе сон,
Ні ў час яда,

Сячэ камар,
Сьмярдзіць вада.

Адзін з камунараў.

А што-ж вы мо' хацелі-б
Пуховае пасьцелі.
Гарэлкі пяць бутэлек,
Як-бы дзе на вясельлі?
Каб на стале бліноў і сала
Гара высокая ляжала,
Ды не рабіць зусім нічога
Ні для сябе, ні для нікога?!

Другі з пяцёх.

Ты контрафалдаў
Нам не мялі,—
Свабодных земляў
Шмат на зямлі.
Ня трэба нам
Тваіх балот,
Дзе ногі сам
Паломіць чорт.

*Адзін з чангарцаў
(да пяцёх).*

Як вам ня сорам, як ня стыд,
Сябе так весьці між братвы.
Чангарцы вы дасюль былі
І не чангарцы ужо вы!

Як добрых тутка вас прыняў
Камуны вольнай калектыў,
Каб вольна, згодна, бяз прынук
З балота йсьці да ясныты.

І праўду кажа старшыня,
Да слоў яго і я дадам:
Вы нашай здрадзілі сям'і,—
Ня мейсца ўжо ў Камуне вам.

Другі з камунараў.

Ды што з імі цацкацца,
Ды што валаводзіцца?
Бяз гэткіх камуншчыкаў
Камуна абойдзецца.

Ня нам з адшчапёнцамі
Такімі ўжо братацца,
З няўдалай „брыгадаю“
Пара нам рассватацца!

Трэці з камунараў.

Пад партыйным кіраўніцтвам
Працуем на якасьць,
Нам урад ідзе насустрач
І наша грамадзкасьць.

За ўсім крэпка назіраем
Вокам гаспадарскім,
І мітрэнжыць не дазволім
Лад наш камунарскі.

Ці то лодар, ці прагульшчык,—
Тут ня жыць такому...
Забірай манаткі з хаткі,
Выбірайся з дому!

Старшыня Модзін.

Таварышы, цішэй!
А то ўжо надта громка,
У нашай грамадзе
Яно як-бы й няёмка.

З усіх вашых прамоў
Мне ясна тут адно:
З камуны трэ' было
Їх выключыць даўно.

Але, як проста кажуць,
Лепш позна, як ніколі;
Я галасую справу,
Як быць тут?—ваша воля!

Хто „за“, за выключэнне,—
Прашу падняць тых рукі,
Хто проць, хто ўстрымаўся?—
Няма. Бяз лішняй мукі.

Прайшло аднагалосна,
Каб выключыць за барскасць
З Камуны пяцярых тых
З дывізіі Чангарскай.

Чацвёрты з камунараў.

Ды выдаць ім паперы
І прыпісаць за кару,
Каб іх у Саюзе зналі,
Што з іх за камунары.

.....

А траіх чангарцаў
Працуе і сягонья
На тых раскаваных
Камунарскіх гонях.

III

Як з плеч гара звалілася
З нялёгкай гэнай зьявай.
З „пяцёркай“ расквіталіся
І далей зноў за справу.

У думках прасьвятлелася
У камунараў нашых,
Камуне нова-створанай
Разлад ужо ня страшан.

Кіпіць работа цяжкая
Ад раньня і да ночы,
Ніхто ня йдзе з дакорамі,
Такі ўжо люд рабочы.

Загон балотны шырыцца,
Ачышчаны з карэньня,
Іграюць пілы пільшчыкаў—
На дошкі йдзе бяровеньне.

Адны рыхтуюць торфішча
Для севу бязупынку,
Другія—дрэва звонкае
Пад новыя будынкi.

Цягнулася так месяцы,
Ды выплыла такое,
Што не хапае нечага
Камуне маладое.

Яны ўсе аглядзеліся,
Што ў іх няма жанчынаў,
Што так без гаспадыніных
Рук трудна жыць мужчынам.

*

Сход. На сходзе, як звычайна,
Старшыней таварыш Модзін;
З нейкай думкаю патайнай
Сход вачыма ён абводзіць.

— Буду коратка мець слова,—
Кажа ён, як-бы меў клопат:—
Для Камуны нашай новай
Жанчын трэба, ну, і ўсё тут!

— Трэба! трэба!—стогалосна
Загучэла гулка маса,
Ажно рэха пашло ў соснах
Ад тэнораў і ад басаў.

— Галасую!—крычыць Модзін.

— Так прыняць? нашто час траціць!

І прынялі, і ніводзін

Проць ня меў чаго сказаці.

— Дык вось,—Модзін далей кажа,—

Па чарзе дадому едзьце,

І хай кожны з вас разважа,

Як і што мець на прымеце.

Ліквідуйце гаспадаркі—

Парасят, авечак, коні,

І прывозьце у Камуну

Камунаркі, хоць сягонья.

Хто жанаты, вязі жонку—

Без падушкі, ці з падушкай;

Хто ня мае жонкі, звонку

Пашукай сабе падружку.

Пасьля гэткай прамовы

Ідуць весела дахаты,

Ўсе давольны з пастановы—

Нежанаты і жанаты.

І жаніцца, дык жаніцца,—

Байцы рады пастарацца,—

Сьвятлей будзе у сьвятліцы,

Ямчэй пойдзе ў полі праца.

А ў рабоце на балоце
Немалая будзе помач,
Бо жанчына пры ахвоце
Не паддасца ўжо нікому.

*

Шум і гоман вакол,
А што за навала?
То Камуна ўжо
Удвойчы большай стала.

І работа пашла
Там спарней удвое,
Камунарскі народ
Ходзіць буйным роем.

Ідзе ў сьвет новы год—
Дзевяцьсот трыццаты;
Які-ж будзе, які:
Бедны, ці багаты?

Бягуць дні, як вада,
Сьнег ужо зыходзіць,—
Сваё права вясна
На зямлі заводзіць.

Лес зялёны шуміць,
Песьнямі заліўся,
Над палянкай цвіркаць
Жаўрукі у высі.

А ў Камуне, глядзі,
Вялікае сьвята:
Трыста гэктар зярна
Засеяў ім трактар.

Пахаджаюць сабе
Зважна камунары
Каля першай сяўбы,
Як тут гаспадарасьць.

Пахадзілі сабе
Ды зноў у балота—
Карчаваць ды араць
Ударнаю ротай.

IV

Шмат чаго зрабілі
Камунары ўжо:
Вырасьлі будынкі
Над балот мяжой.

Хаты і аборы,
Хоць ня ўсе яшчэ,
Сталі роўным радам,—
Стала жыць лягчэй.

Хутка збудаваўлі
І млын паравы,
Пры ім лесапілку
У два паставы.

Млын вурчыць ды меле
На муку зярно,
Рэжа лесапілка
За бярном бярно.

Пры тэй лесапілцы
Працаваў змагар,
Барысенкай зваўся
Гэны камунар.

Падкладаў калоды,
Дошкі аднімаў,
Але рукой моцнай
Долі ня ўтрымаў.

Аднаго так разу,
Неўспадзеў зусім,
Адляцела дошка,
Гакнула па ім.

Гакнула бяз жалю,
Як тым абухом...
Народ зьбегся быстра,
Абступіў кругом.

На нарах панесьлі,
Клалі ў ложак з нар;
Тры дні і тры ночы
Ўміраў камунар.

І сканаў ваяка
За быт камунарскі;

Ўжо яму ня трэба
Ні трудоў, ні ласкі.

Над магілай сьвежай
Капнула сьляза;
Чулую прамову
Старшыня сказаў:

— Сьпі, наш Барысенка,
Камунарскі сын!
У сям'і у нашай
Бы ты не адзін.

Арміі Чырвонай
Верны быў салдат,
Полк з цябе быў рады
І начальнік рад.

Ой, таварыш любы!
Рана, браце, згас,
Камуністам стойкім
Быў на варце ў нас.

Сьпі, наш Барысенка,
Лёгкім будзь пясок!..
Па табе застаўся
Твой малы сыноч.

Ён цябе падменіць,
Ня здрадзіць табе,—
Першым будзе ў нашай
Ворцы і сяўбе.

Будзе ён ударнік,
Будзе брыгадзір...
Сьпі, наш Барысенка,
Працы камандзір!

Сыпнулі зямлёю
На сасновы гроб;
Грабарок уважна
Курганок нагроб.

Камунаркі з боку
Плакалі няўзнак,—
Свайго камунара
Шкадавалі так.

Ды йшчэ галасілі
Бабулі на ўмор:
— На каго-ж пакінуў?
— А нашто-ж памёр?

V

Їдзе будаўніцтва,
Їдзе карчаваньне
Усё далей, шырэй,
Шчыра, бязустанья.

У Камуне школа,
Электрычнасьць, ясьлі,
Дымныя лучыны
Назаўсёды згасьлі.

У Камуне ў сотні
Кароў бродзяць стады,
Ірзуць рэзва коні,
Растуць буйна грады.

А з прысельля глянуць,
Вокам кінуць вокал:
Разляглося поле
Далёка, далёка.

Трактары шнуруюць
Над Арэсай-рэчкай,
Сякуць плугам, дыскам
Торфішча на сечку.

Жыта, авёс, бульбу,
Каноплі, капусту
Засяваюць, садзяць
На тэй глебе тлустай.

І сёння зайздросьціць
„Мінарал“ *) балоту:
Бо ўраджай на торфе,
А на ім пустота.

Так расьце, расьце ўсё
Нябывалым ростам.
І здаецца з боку
Ўсё так ясна, проста.

*) Новы тэрмін. Мінаралам завуць грунтовую глебу для адрозьнення ад балота.

Як-бы тут спрадвеку
Ўсё так вырастала,
Бы сама сабою
Багна полем стала.

Але так здаецца...
Ўсё зрабілі рукі,
І іх не забудуць
Патомкі-унукі.

Што зрабілі людзі
З балотных палеткаў,
Сьведкай верш мой гэты,
Вясна гэта сьведкай.

Тысяча гэктараў
Ды яшчэ са трыста
Засеяна збожжа
На балоце чыстым.

*

Я сяўбу сам бачыў,
Палеткі абходзіў,
На жыцьцё Камуны
Наглядзеўся годзе.

Тут-жа я прымеціў
Зьявішча такое:
Як-бы ўся ў іх праца
Шла сама сабою.

Бо як ня ўзіраўся
Гэтак ды іначай,
Я там прыганятых
Ніякіх ня бачыў.

Таксама начальства
Ня чуваць, ня відна...
Як-жа так бяз панства,
Бяз прынук агідных?

Ды такое нешта
Яшчэ я заўважыў,
Што для чужаземца
Здалося-б міражам.

Гэта перад сьветам
Павінен адзначыць:
Мне людзей там смутных
Ня прышлося бачыць.

І ня чуў у Камуне
Скрытных уздыханьняў,
Лаянак і сварак,
Горкіх нараканьняў.

VI

Да саўгасу Сосны *)
Па балоце—рэйкі,—

*) Саўгас «Імя дзесяцігодзьдзя БССР». А6 ім далей. Для скарачэньня яго называюць па-старому проста—Сосны.—Я.К.

Гэта ад Камуны
Йдзе вузкакалейка.

Правялі ударна
Па даўгім абшары
Зімою мінулай
Яе камунары.

Ня было ў іх спэцаў,
Ані там прарабаў,
Самі-ж яны зналі
Інжынэрства слаба.

Зналі адно толькі,
Што чыгунка трэба,
Як дождж на пасевы,
Як да стравы хлеба.

Гутарак нямала
Прышлося правесьці,
А тут з менскіх цэнтраў
Аніякай весьці.

Раяцца, мудруюць
Камунары чынна;
Думка аб чыгунцы
Ім загнала кліна.

Ўзяцца проста з мосту
За гэтую справу,
Нарабіць так можна
Шкоды для дзяржавы.

За блытню-ж такую
Дасьціпных малойцаў
Ужо не паглядзяць
Гладка па галоўцы.

Гаяцца з сабою
Весела, то хмурна,
Часам згодна, ціха,
Часам вельмі бурна.

Аж тут абазваўся
Громка Адзярыха:
— Будзем мець чыгунку,
Хай мне будзе ліха!

Служыў на заводзе
Калісь я ў майстэрні,
Склёпываў рэсоры,
Складываў шасьцерні.

Вылажу й чыгунку,
Будзьце ўжо спакойны,
Усё, што належа,
Зробім самастойна.

Пад яго камандай
Пашла справа гладка...
І палеглі шпалы,
Як за кладкай кладка.

Па іх рэйкі—шнурам,
Як на скрыпцы струны.

І ўжо ўсё гатова,
Карыстай, Камуна!

Строіў Адзярыха
Для працоўных масаў,
Чырвонаармеец,
Адстаўны да часу.

Ня вучыўся ў ВТУЗ-ах,
Ня быў інжынэрам,
Камунар быў толькі,
На аўто шлях мерыў.

З тым, ці іншым стажам,
Але камуністы,
Пралажыў чыгунку
Па шляхох дрыгвістых.

*

Бягуць каляіны
У сем кілёметраў,
Цягнік—па калях,—
Адно сьвішчуць ветры.

Камунары пішуць,—
Стараюцца ўмела,—
Што ўжо іх чыгункай
Можна ездзіць сьмела.

— Прыедзьце, ўпішэце
Ў дзяржаўны прыбытак,

Правам узаконьце
Новы наш здабытак.

Прыехалі „спэцы“,—
Як-жа ня прыехаць,—
Пачалі дарогу
Аглядаці нехаць.

— Як так? Дзе дазволы?—

Пачалі адразу:

— Хто форміў па форме
Падрады, заказы?

— Хто месца адводзіў?

Плянаваў хто пляны?

Чаму цыркуляры

Ў вас не захаваны?

І ўсё так бурчэлі,

А зласьней, чым далей,

І ня далі рады:

Каляю прынялі.

*

Сьвіснуў раз, сьвіснуў два

Шустры паравозік,

І павёз і павёз

За возікам возік.

Ваганэткі бягуць

Па рэйках чыгунных

Туды ў Сосны, ў саўгас
Ад самай Камуны.

Ад саўгасу назад
У Камуну едуць.
Колькі радасьці тэй,
Трэба толькі ведаць!

То ня жарт, то ня сьмех,—
Маюць на падмогу
Ў гаспадарцы сваю
Жалезную дарогу.

Ты кукуй, ня кукуй,
Зязюлечка-птушка...
Камунарцы цягнік
Празвалі „кукушкай“.

X

VII

А на рэчцы на Арэсе
Сталася прыгода:
Ідзе наступ на балота
З Поўначы, з Усходу.

Там красуе ўжо Камуна
На тарфяньні бурым...
Паляшук-жа адзіночка
Ўсё йшчэ бровы хмура.

Ня хмурыся, добры дзядзька,
Гэтак хмурна, сумна.
Для тваёй-жа лепшай долі
Вырасла Камуна.

*

А па рэчцы па Арэсе
Бегае „маторка“;
Стары човен, як карыта,
Пазірае горка.

Дажывае свайго веку
На яве ўжо новай,
Бо ўжо човен у Палесьсе
Ўрэзаўся сталёвы.

Новы човен сілы повен,
Гордасьцю лялее...
Паланеецца Арэса
Чырвонай лілеяй.

*

А на рэчцы на Арэсе
Тэмп узяты шпаркі:
Камунары, камунаркі
Глядзяць гаспадаркі.
Тут спаборніцтва ў пашане,
Ударніцтва такжа,
Кожны месца сваё знае,
Бо іначай—як-жа?!

Не пагаснуць для іх зоркі,
Як дасюль ня гасьлі;
Пашыраецца Камуна,
Пашырае ясьлі.

*

А на рэчцы на Арэсе
Растуць акцябраты,
Піянеры, камсамольцы—
З бальшавіцкім гартам.

Расьце зьмена камунарам
Стойкім, гартаваным,
Служыць будуць камунарству,
Як бацькі, аддана.

Не папусьцяць сябе ў крыўду
Ў буры, ў ліхалецьці;
Для іх цэлы сьвет—край родны,
Для іх сонца сьвеціць.

*

А на рэчцы на Арэсе—
Будынкi, будынкi!
Пахнуць соснаю смалістай,
Пахнуць сьвежым тынкам.

Сьцены гладка склютаваны,
Стрэхі з бляхі белай,
Столь, падлога габляваны,
Вокны ў сажань цэлы.

Днём іх сонца асьвятляе,
Электрыка — ўночы...
Так сабе сам іх пастроіў
Камунар-рабочы.

*

А на рэчцы на Арэсе
Многа, многа дзіва;
Жывуць сабе камунары,
Весела, шчасьліва.
Ды Камуну сваю ладзяць,
Каб што дзе ды лепей,
Запяваюць гулка песні:
— „Калі хто зачэпе,
Ды час прыдзе, ды паклічуць
Да новай работы,—
Пойдзем асушаць з вінтоўкай
Пінскія балоты!“

5. САЎГАС

I

Мар'іна балота,
Ніхто ня ймець веры,
Колькі ты хаваеш
Багацьцяў бяз меры!

Мар'іна балота,
Колькі ў табе красаў!
На сабе гадуеш
Камуну, саўгасы.

Мар'іна балота,
Буйнае прывольле!
Людзей сёньня корміш,
Даеш корм жывёле.

*

Ідуць рэхі ў сьветы
Аб Камуне цуднай,
Што так забуяла
Хутка, не марудна.

Ідуць рэхі ў сьветы...
А тым самым часам
Побач ля Камуны
Паўсталі саўгасы.

На прысельлі Сосны
Адзін заснаваўся,
На гіганта вырас,
Адно дзіву дайся!

А другі—Загальле—
Па той бок Арэсы
Зацьвіў на балотах,
На тых пусталесах.

Сорак тысяч топча
Пад сабой гэктараў.
Гэта вам ня жарты,
Гэта вам ня мара!

Але я Загальля
Не хачу узвышыць,—
Крытыкі хай лепей
Пахвалу напішуць.

Лепш я сваё слова
Адлажу на потым,
Бо там непаднятым
Пахне йшчэ балотам.

*

Сосны, мае Сосны!
Спрадвеку расьлі вы,
Бачылі нямала
Ў век свой нешчаслівы.

Паншчыну, лад царскі
Бачылі вы, Сосны,
Многа зімаў, летаў,
Восеняў і веснаў.

Бачылі каранье
Убогага люду,
Ланцугі на шы,
Голых трупаў груды.

*

Сосны мае, Сосны!
Сягнулі далёка,
Хоць расьці над багнай
Было вам нялёгка.

Вырасьлі-ж вы буйна
Ўсяго за тры годы,
Горда узьняліся,
Забуялі горда.

Ці то сонца сьвеціць,
Ці то месяц ясны,
Вам сьмяецца неба
Весела і шчасна.

*

Сосны мае, Сосны!
Для вас яшчэ далей,
Як у тэй Камуне
Ляглі магістралі.

На ваших палетках
Калектараў болей,
Болей і дрэнажаў
Перасекла поле.

Тарфяное поле,
На якое ўчора
Чалавек баяўся
Выйсьці з сваім горам,
А сягоньня сьмела
Сьпяшыць за машынай
Па сухой раўніне...
Як гэта ўсё дзіўна!

II

Я ня буду ўнутр залазіць
Падзеяў саўгасных,
Апішу толькі, што бачыў
Болей-меней ясна.

Аб брыгадах аб ударных
Ўспомніць добрым сказам,
Аб рабочых, трактарыстых—
Можа іншым разам...

Тут пачну я апісаньне,
Як пішацца ў казках,
Бо іначай ня выходзіць,—
Слухайце, хто ласкаў!
За гарамі, за даламі,
У балотах пустынных,
Паўставала, вырастала
Новая краіна.
Непраходныя былі дзе
Балотныя гаці,
Там красуюць, там буяюць
Нівы, сенажаці.
Поле роўнае такое,
Бы стол габляваны,
Толькі дзе самая фэрма,
Высіцца паляна.
Ад вясны вясёлай, раньняй
Да восені познай
Пяе поле трактарамі
Весела, пагрозна.
Дзьве чыгункі на саўгаскім
Сходзяцца вакзале;
Сьвішчуць, граюць паравозы,
Аж чутно ў Загальлі.
То прывозяць, шмат прывозяць
Па жалезных шынах—

Угнаенныя пад насенныя,
Трактары, машыны.

То вывозяць, шмат вывозяць
Грузаў вельмі цэнных:
Пянькі многа, бульбы многа,
Найболей-жа сена.

А ў ім колькі інвэнтару
Вартасьці вялікай—
Няжывога і жывога,
Ня знойдзеш і ліку!

Саўгас—горад, не мястэчка,
Не які там Любаны!
Лад-парадак, люду поўна,
Толькі глянуць любя.

Гаспадарнаму саўгасу
Ёсьць чым пахваліцца:
Ў ім будынкі ў два паверхі,
Клюб, як у сталіцы.

Ёсьць бальніца, у бальніцы—
І доктар і фэльчар,
Хто прыходзіць, ці прывозяць—
Хворых лечаць, лечаць.

Ёсьць аптэка, акушэрка—
Служыць, ну, за бабку,
Бо ў саўгасе тэмпы, тэмпы,
Ня сьпяць людзі ў шапку!

На рабфаку на вячэрнім
Вучацца студэнты,—
Сваю цемру, някультурнасьць
Зьнішчаюць да шчэнтэ.

А рабфакаўцаў нямала—
З сем'яў больш бядачых.
А рабфакаўкі, як глянуць,
Ажно сэрца скача!

Для рабочых, для работніц
Выгады—аж міла!
Ясьлі, лазьня і прачкарня,
Колькі хочаш мыла.

Людзі там працуюць дружна,
Няма ўхілаў панскіх.
Бо народ усё савецкі,
Рабоча-сялянскі.

Ёсьць напэўна недахопы,
Бо як-жа іначай
Ў гаспадарстве, ў будаўніцтве?
Але іх ня бачыў.

У саўгасе электрычнасьць,
Віднаты бяз кошту,
Свая радыёўстаноўка,
Тэлефон і пошта.

Я закончу, бо апісваць
Прышлося-б бясконца...
Наогул там ценей меней,
Болей кветак, сонца.

6. ЗАМЕСТ ЗАКЛЮЧЭНЬНЯ

І Камуна гэта,
І гэты саўгас
Будуць з лета ў лета
Расьці ў добры час.

Каб прысуд свой выдаць
Аб новых палёх,
Сюды людзі прыдуць
Зблізка і здалёк.

Падзівяцца з новай
Вольнай грамады,
Ўспомняць добрым словам
Герояў тады.

Сонца, месяц, зоры
Будуць аглядаць
Новыя прасторы—
Ніву, сенажаць.

Аб новым Палесьсі
Яснае зары,
Складаць будуць песьні
Складна песьняры.

Апяюць у песьнях
Працу, гераізм,
Як на край балотны
Йшоў сацыялізм.

Як пад пільнай вартай
Парты пабед—
Бальшавіцкай парты—
Вырас новы сьвет.

І хоць будзе шкодзіць
Вораг мо' й ня раз,—
Пройдуць у стагодзьдзі
Камуна й саўгас.

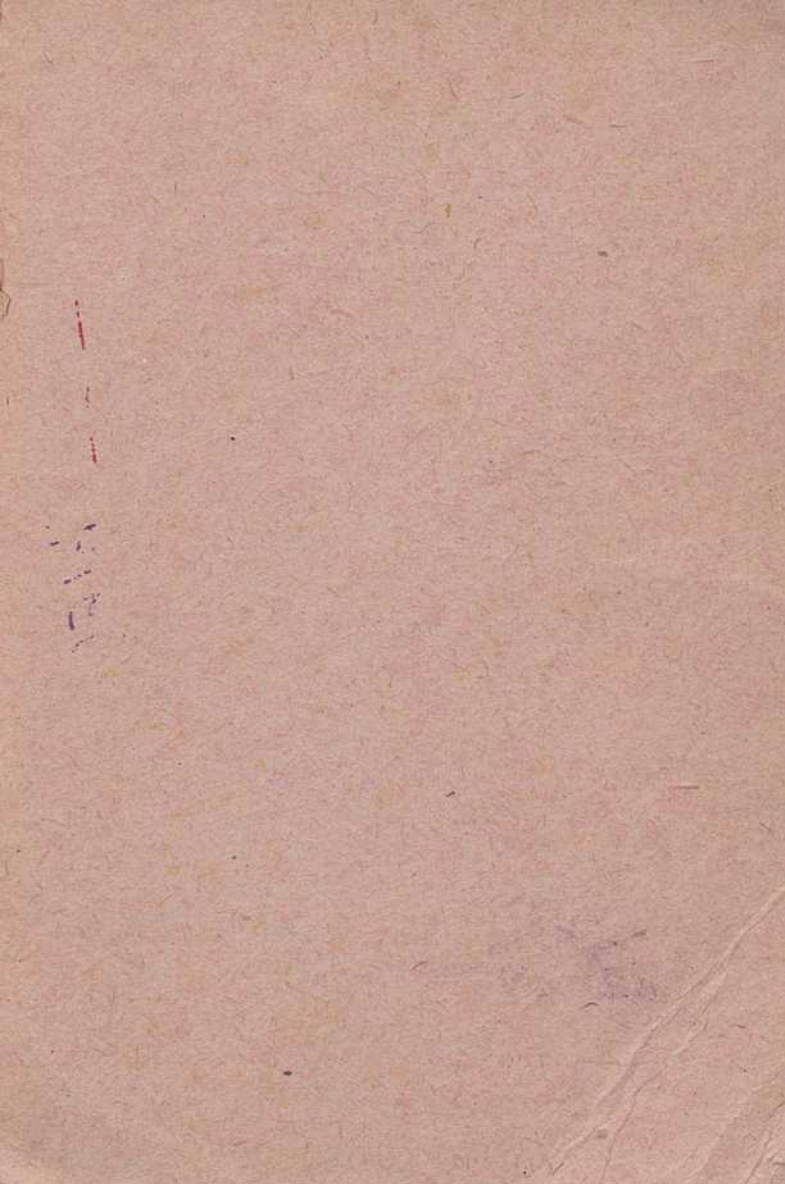
Камуна БВА—Менск,
май 1933 г.

Бібліятэка

~~61825~~

~~19161~~

ЦЕНА 2 РУБ.

1964

80000002733497

Вен. - цдз
1964 г.

На белорусском языке

ЯНКА КУПАЛА

НАД РЕКОЮ ОРЕССОЙ

Государственное Издательство

Белоруссии